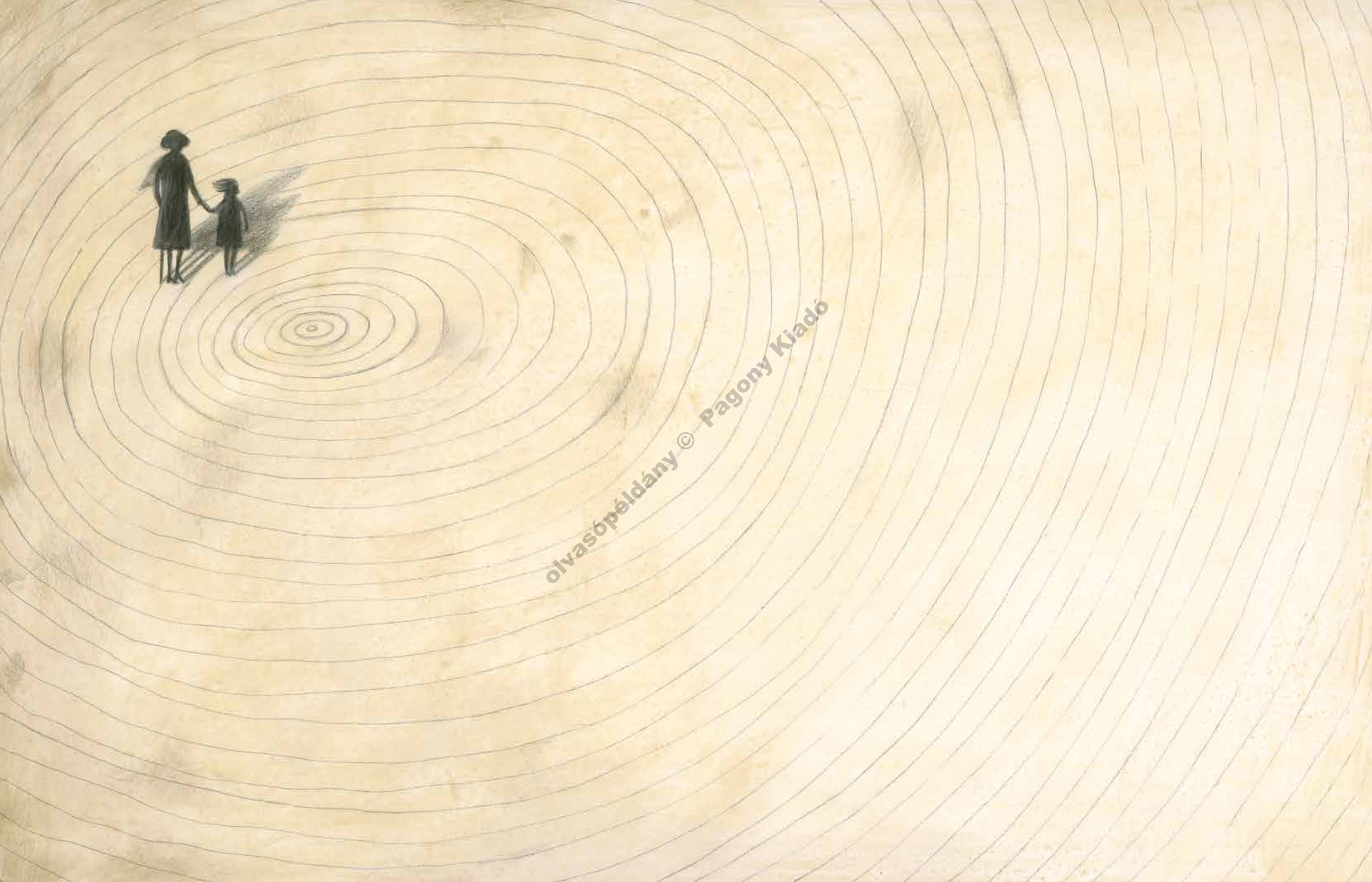

olvasópéldány © Pagony Kiadó

olvasópéldány © Pagony Kiadó

GIMESI DÓRA

AMIKOR
MESÉLNI
KEZDTEK A FÁK

olvasópéldány © Pagony Kiadó

GIMESI DÓRA

AMIKOR
mesélni
KEZDTEK A FÁK

olvasópéldány © Pagony Kiadó

Rofusz Kinga rajzaival

Szöveg © Gimesi Dóra, 2024
Illusztráció © Rofusz Kinga, 2024
Kiadás © Pagony Kiadó Kft., 2024

Amikor megjöttek a munkagépek, világgá mentek a fák.

A régi utat hevenyészett deszkapalánk vágta ketté, a madarak elköltöztek, és mire lehullottak a levelek, a hegyek felől visszaérkező októberi szél alig ismert rá a Városligetre.

Alízék Damjanich utcai erkélyéről jól lehetett látni az építkezést.

– Legalább rendbe hozzák a parkot – mondta anya.

– Most aztán évekig nem lesz itt nyugalom – dohogott nagyi.

– Mindegy, én úgyis félig süket vagyok – vont vállat nagyapa.

Apa nem mondott semmit, mert határidős munkája volt, és ilyenkor ki sem látszott a laptopjából.

– Én csak az öreg nyárfát sajnálom – sóhajtott Dédi. – Nem értem, miért kellett kívágni.

Alíz dédnagymamája majdnem százéves volt, de az öreg nyárfa már akkor is ott állt a park szélén, amikor ő született. Sőt, már az anyukája és a nagymamája idejében is. Most meg nem maradt belőle más, csak egy nagy, lapos fatönk.

– Ez nem igazság! – pityergett Alíz.

– Teljesen igazad van – bólintott Dédi.

Azzal feltette a kalapját, rátámaszkodott ezüstgombos botjára, kézen fogta Alízt, és elindult a Ligetbe, hogy saját szemével is megvizsgálja a pusztítást.

Dédit nem olyan fából faragták, mint a csendesen tévézgető, derekukat fájlaló, folyton sopánkodó dédnagymamákat. Ha zöld bőrkabátjában, elegáns napszemüvegében, magas sarkú cipőjében végigsétált a Damjanich utcán, már a lépte ritmusából tudni lehetett, hogy nem akárki koptatja a hetedik kerületi aszfaltot. Minden szerdán a Széchenyi fürdőbe járt úszni, esténként olaszul fejtett keresztretjvényt, és az erkélyen nevelte fel a fészekből kipottyant ligeti madárfiókákat. Amikor Dédi kislány volt, még nem volt telefon, internet és számítógép, ezért vagy egymillió könyvet elolvasott, és fekete-fehér férfiakba volt szerelmes.

Alíz szeretett Dédivel lenni, mert neki mindig mindenre volt ideje. Amíg a többi felnőtt rohant, dolgozott, ügyet intézett és telefonált, Dédi régi

divatlapokból ellesett ruhákat varrt a Barbie babáknak, megtanította Alízt korcsolyázni, megmutatta, hol fészkel a vörösbegy, a csúszka, az őszapó.

Amikor Dédi meglátta a kerek fatönköt, ami az öreg nyárfából maradt, eleresztett egy egészen cifra káromkodást.

– Nem is volt beteg – bosszankodott. – Nyugodtan itt állhatott volna még száz évig!

Dédi haragja olyan volt, mint a nyári vihar: fekete felhők gyülekeztek, szélvihar támadt, dörgött és villámlott. Alíz is dühös volt, de ő nem szokott káromkodni. Ökölbe szorult a keze és a szeme megtelt könnyel. Dédi észrevette, hogy Alíz mindjárt sírva fakad, és egy csapásra elvonult belőle a vihar. Szorosan magához ölelte a kislányt, és hosszú percekig komolyan gondolkozott. Aztán egyszerre felderült az arca.

– Tudod, mit? Nézzük meg az évgyűrűit! – mutatott a nyárfatönkre. – Szerinted hány karikája lehet?

Alíz már harmadikos volt, és egész jól ment neki a matek, de így is beletelt némi időbe, míg az összes karikát megszámolta. Az öreg nyárfának százhuszonhárom évgyűrűje volt.

– Ez azt jelenti, hogy százhuszonhárom évvel ezelőtt született – magyarázta Dédi.

– 1896-ban! – vágta rá büszkén Alíz.

– Tudod, mi volt itt 1896-ban?

Alíz megrázta a fejét.

– No, akkor tedd az ujjad a legkisebb karikára! Most pedig hunyd be a szemed!

A Földalatti és a táltos körhintaló

Alíz az évgyűrűre tette a mutatóujját, és lassan körözni kezdett vele, ahogy Dédi mutatta. Feltámadt a szél, belekapott Alíz hajába, aki hirtelen úgy érezte, megfordul körülötte a világ. Távoli csilingelés hallatszott, lovak nyihogása, kacagás és kiabálás töltötte be a levegőt. Amikor Alíz kinyitotta a szemét, alig hitte el, amit látott.

A Ligetben hömpölygött a tömeg.

Hosszú ruhás, kalapos nők, bajszos urak és izgatott gyerekek tolongtak az utakon, elakadt hintók kocsisai kiabáltak, omnibuszok csilingeltek.

Május lehetett, mert virágzott az orgona. Az Andrássy út fölött léghajó lebegett, és mindenhol szólt a zene.

– Ma nyílt meg az Ezredéves Kiállítás – mutatott körbe Dédi. – Azért ilyen nagy a tolongás.

Alíz szeme elkerekedett.

– De hát ez lehetetlen!

– Te akartad megnézni, mi volt itt 1896-ban – vont vállat Dédi. – Hát most itt vagyunk.

– Micsoda? Visszamentünk az időben?

– Miért, talán baj?

– Nem, dehogy, de... ilyen csak a filmekben van! És kell hozzá időgép, vagy kék telefonfülke, vagy féreglyuk... – sorolta Alíz.

– Hú, de sokat tudsz az időutazásról! – nevetett Dédi. – De azt fogadjunk, hogy nem tudtad, hogy amikor egy öreg fát kivágnak, megnyílik egy időörvény. Ha szerencséd van, láthatod mindazt, amit a fa látott. Persze nem mindenki tud vele utazni, és az sem árt, ha van egy vezetőd, aki elég öreg, és elmesél ezt-azt... Na, körülnézünk?

Először a nyárfát vették szemügyre. Egészen fiatal volt még, Alíz a kezével át tudta fogni a törzsét. Kicsinek és védtelennek látszott a hatalmas forgatagban.

– Nagyon nagyra fogsz majd nőni – súgta neki Alíz. – Majdnem olyan magas leszel, mint a házunk a Damjanich utcában.

A Damjanich utca régi házai most egészen újnak tündek. Mintha csak tegnap készültek volna el.

– Körülbelül így is van – mesélte Dédi. – Olyan sok ember dolgozott az Ezredéves Kiállításon, hogy két év alatt kinőtt itt a földből egy egész városrész, hogy legyen hol lakniuk a munkásoknak. Az én nagymamám is akkor költözött ide.

– A te nagymamád nekem milyen mamám? – kérdezte Alíz.

– A szépmamád. Így mondják.

– És tényleg szép volt?

– Nagyon szép. Te is láttad már a fényképét.

Alíz szépszüleinek képe egy aranyozott, indás-virágos keretben lógott a zongora fölött. A lány tényleg nagyon szép volt: hosszú, fehér csipkeruhát viselt, sötét haja majdnem a földig ért. A fiú is jóképű lett volna, ha nincs az

arcán az a nevetséges bajusz. Kezében hegedű, kalapján virágcsokor, másik keze a lány derekán.

– Szeretnéd látni őket? – vetette fel Dédi.

Alíz lelkesen bólogatott.

– Itt ismerkedtek meg a Ligetben. Azon az estén, amikor a táltos körhintaló versenyt futott a Földalattival.

Alíz szépanyját Francescának hívták, és csak néhány szót tudott magyarul. Olaszországból érkezett az apjával, aki mérnök volt, és a Földalatti építésén dolgozott.

– Ez lesz Európa első villamos földalatti vasútja! – büszkélkedett Francesca apja, aki a londoni földalattit nem számította bele Európába.

Akkoriban nagy építkezések zajlottak Pesten: az egész város az ezeréves évfordulóra készült. A Ligetben díszes pavilonokban mutatták be a világ csodáit. Meg lehetett tekinteni a mozi őst, a kinematográfot, az új találmányt, a telefonhírmondót, a török által megszállt Buda várát minarettel és igazi müezzinnel, sőt, még egy egész afrikai törzset is, amint törzsi meséket meséltek és törzsi táncokat táncoltak. Ám a sok csoda között mégis Francesca volt a legcsodálatosabb: hosszú, fekete hajával, kecses bokájával, harsány nevetésével elvarázsolt mindenkit, aki csak látta.

Jöttek is az apjához a fiatalurak sorban, hogy megkérjék a kezét. Nemes úrfik hintón, katonatisztek lóháton, elszegényedett hercegek és jóképű boltossegédek omnibuszon. Jött egy angol kertész, egy német házitanító, egy francia főszakács, egy orosz balett-táncos, egy afrikai mesemondó, egy török müezzin. Jött egy elefántgondozó, egy drótostót, egy légtornász és egy festőművész, de mindhiába: Francesca apja egyiket sem tartotta méltónak a lányához.

– Csakis ahhoz adom a lányom, aki gyorsabban ér a Földalatti Villamosvasút Gizella téri végállomásához, mint maga a Földalatti Villamosvasút! – jelentette ki olaszul, és a hír ezer nyelven spriccelt szét a Városligetben.

Attól fogva minden este versenyt rendeztek az Andrássy úton. Francesca apja utazott a föld alatt, a kérők meg lovon, hintón, omnibuszon, postakocsin,

szekéren és velocipéden próbáltak a nyomába érni. De bizony hiába igyekeztek, hiába rohantak, hiába száguldottak: a Földalatti Villamosvasutat senki sem tudta legyőzni.

Volt ez idő tájt a Ligetben egy régi körhinta. Lovai fáját megette a szú, nyergükről lepattogzott a festék, az egész rozsdás szerkezet csak úgy recsegett-ropogott, ha felültek rá a szédülni vágyó szegények. Ott árválkodott a vurstli legszélén, a céllövöldék mögött. Egy este, amikor már meggyújtották az utak mentén a gázlámpákat, Francesca, az olasz mérnök szépséges lánya véletlenül épp arra tévedt.

Azaz dehogyis véletlenül! Francescának ezen a májusi estén már végképp elege volt a kéréiből, a versenyekből, a csillogó pavilonokból, az egész Ezredéves Kiállitásból. Egy csendes zugot keresett, ahol végre békén hagyják. Így vetődött el a Liget szélére, ahová a szegények jártak mulatni. Leült egy eldugott padra, és úgy csinált, mint aki nincs is a világon. Ekkor hallotta meg a muzsikát.

Egyetlen hegedű szólt, de olyan szépen, hogy Francescának először belefacsarodott a szíve, aztán mosolyra húzódott a szája, végül pedig úgy érezte, menten táncra kell perdülnie. Táncolt a világszép lány, pörgött-forgott, alig érte a lába a földet. A zene hívta magával, húzta, vezette, Francesca pedig táncolt, amíg meg nem pillantotta a hegedűst.

A fiatal cigány legény egy törött fülű, kopott sörényű körhintalovon ült, körbe-körbe forgott, és muzsikált. Amikor megpillantották egymást, rögtön tudták, hogy egymásnak teremtette őket a Jóisten. – Akkor most elveszlek feleségül – mondta Pista, a hegedűs magyarul.

A lány egy hosszú olasz mondattal válaszolt, ami, mint utóbb kiderült, egy különösen bonyolult és kétségbeesett káromkodás volt, és körülbelül arról szólt, hogy vigye el a pokolbeli ördög az egész Ezredéves Kiállítást meg a Földalatti Villamosvasutat, mert az ő szigorú mérnök apja csak akkor egyezik bele a házasságba, ha valaki legyőzi gyorsaságban a legyőzhetetlen szerelvényt,

és ennél reménytelenebb verseny, ennél nagyobb igazságtalanság nincs is a világon.

Pista szerencsére egészen pontosan értette az olasz körmondásokat, mert előző nyáron két hónapig primáskodott Milánóban. Erősen átölelte a lányt, és nyugodt, mély hangján (mert a hangja is igen szép volt állítólag) azt suttogta:

– Egyet se félj, édes szerelmem! Van énnekem táltos lovam, ami úgy röpül, mint a gondolat.

Azzal megveregette a törött fülű körhintaló nyakát, az meg hálásan felnyerített.

Pista egész másnap a körhintalókat becézgette: hófehér festékekkel újralfestette, arany pöttyökkel ékesítette, még a letört fülét is kipótolta gipszből. Rajta röhögött az egész vurstli, a kocsmárosok és a céllövöldések, a hordárok és az állatidomárok, de nem törődött vele. Csak a világszép Francesca járt az eszébe. Este aztán megsimogatta a ló sörényét, felpattant a hátára, és a fülébe súgott valamit.

Amikor Francesca apja a Földalatti ligeti végállomásánál meglátta a cigány legényt a körhintalovon, éktelen haragra gerjedt. Még hogy egy levitézlett körhintaló a Földalatti Villamosvasút ellen! Hát ez röhej! Botrány! Skandalum! Ám a lánya ragaszkodott a versenyhez.

– Ha mindenki más megpróbálhatta, megpróbálhatja a Pista is – mondta az apjának olaszul, csak a Pistát ejtette tökéletes magyarsággal.

A mérnök végül nagy dérrel-dúrral felszállt a Földalattira. Eldurrant a startpisztoly, elindult a szerelvény. Már a Bajza utcánál járt... már a Köröndnél... már az Oktogonnál... Bezzeg a körhintaló nem mozdult egy centimétert se.

– Gyere, galambom, ülj ide mögém! – mondta ekkor Pista. – Egye meg az apád a Földalatti Villamosvasutat, én aztán nem versenyzek vele. De ha velem jössz, elviszlek, ahová csak akarsz.

Francesca nem gondolkozott egy percig se. Felpattant a nyeregbe, Pista meg megsarkantyúzta a táltos körhintalókat, és elvágtattak az ellenkező irányba.

A felfuvalkodott mérnök azóta is ott várja őket a Gizella téren, pedig közben azt is átnevezték Vörösmartyra.

– Ha a nagymamád olasz volt, akkor te is olasz vagy? – kérdezte Alíz, a vurstliban vett cukros mandulát ropogatva.

– Egy kicsit – bólintott Dédi. – Meg egy kicsit cigány is.

– És én?

– Te is.

– De én nem akarok ilyeneket káromkodni, mint te meg Francesca.

– Nem kell. Az ember ezerféleképpen lehet dühös. Szépapád, a Pista, amikor dühös volt, akkor is inkább hegedült.

Alíz elgondolkozott.

– Amikor a nagyi dühös, felássza a kertet. Apa meg lemegy sétálni. Anya meg... Anya meg firkál.

– És te mit csinálsz, amikor dühös vagy?

– Nem tudom. Sírni akarok.

– És mitől lesz jobb?

– Néha az énekléstől.

– Látod, akkor lehet, hogy te is megörökölted a Pistától a zenét.

– Az elég jó örökség.

Ekkor értek vissza az öreg nyárfához. Az Ezredéves Kiállítás nem volt már sehol, troli fordult be a sarkon, élesen világítottak az utcalámpák.

– Nem is vettem észre, mikor kerültünk vissza a saját korunkba – ráncolta a homlokát Alíz.

– Én sem – mosolygott Dédi. – Úgy látszik, ez egy ilyen diszkrét időörvény. Se forgás, se hányinger. Az én koromban talán jobb is így.

– Mit gondolsz, visszamehetünk még máshová is?

– Hát persze. Amikor csak szeretnél.

Dédi első bálja

Alíz törökülésben ült az öreg nyárfatönkön, és szórakozottan körözött a mutatóujjával az évgyűrűkön. Dédi némán figyelte. Másfél év telt el az első időutazásuk óta: Alíz azóta megtanult egy kicsit gitározni, tengerben úszni, hosszú mesét fejből elmondani, lett két legeslegjobb barátnője, és egy kicsit tetszett neki egy fiú, akit Andornak hívtak.

– Dédi, te hogy találkoztál dédpapával? – kérdezte végül, hosszú hallgatás után.

– Először a jégpályán – merengett el Dédi. – De ő akkor még nem vett észre, pedig hátrafelé koszorúzni is tudtam.

– Hogyhogy nem vett észre?

– Mert másnak udvarolt, egy idősebb lánynak. Én akkor még szinte gyerek voltam, alig lehettem nagyobb, mint te most.

Alíz Andorra gondolt, aki meg őt nem vette észre egyáltalán. Mondjuk, legalább a többi lánnyal se törődött. Csak az időutazós filmek érdekelték, meg a foci.

– Jó, de mikor találkoztatok úgy... érted... rendesen? – faggatózott Alíz. Dédi elkomorodott.

– Hát... sajnos csak évek múlva. Amikor már majdnem késő volt.

– Miért volt majdnem késő?

– Mert közben kitört a második világháború. Elhívott randevúzni, megígérte, hogy elvisz életem első báljába, de aztán behívták katonának. A fene se gondolta, hogy évekig nem tud majd hazajönni. Itt meg közben lebombázták a fél várost.

– A Ligetet is?

– Sajnos tévedésből a Ligetet is. Állítólag a pályaudvarokat akarták, csak rosszul céloztak.

Alíz látott már filmen háborút, de nehezen tudta elképzelni, hogy itt, a Ligetben is bombák robbantak egyszer, nem is olyan régen.

– A bombázást a pincében vészeltük át – mesélte Dédi. – Nagypám, tudod, a cigányprímás, semmit sem vitt le magával, csak a néma hegedűjét. Akkor némult meg, amikor kitört a háború: nagypapa hiába pengette a húrokat, hiába húzta a vonót, egy árva hangot nem sikerült kiimádkoznia belőle. De azért mindig magánál tartotta, hátha újra megszólal egyszer. Aztán amikor vége lett a háborúnak, Francesca nagymamám megfogta a hegedűt, és nagypám kezébe nyomta. Játsszál, Pista! – mondta magyarul, mert addigra gyönyörűen megtanulta a nyelvet. Nagypám megtapasztalta az évek során, hogy Franciscának nemigen lehet ellentmondani, ezért engedelmesen felemelte a vonót. Először csak nyivákolás és recsegés hallatszott, de csakhamar egy halk, vékonyka dallam kúszott elő a hegedűből.

Dédi lehunyta a szemét és dúdolni kezdett. Eres, öreg keze az évgyűrűkön körözött. Alíz követte a szemével Dédi mutatóujját, és már érezte is, ahogy lassan megmozdul körülöttük a Liget.

Amikor Alíz körülnézett, alig ismert rá a környékre. Csöpögött az eső, az utakat szabdaló kráterekben hatalmas tócsák gyűltek, azokban tükröződött a megviselt város. A Damjanich utcai ház fala a második és a negyedik emelet között teljesen hiányzott: mintha kiharapott volna belőle egy darabot valami rettenetes óriás.

Ismerős alak jelent meg a ház előtt, a kapuban: Pista szépapa volt az, a hegedűjével. Erősen megöregedett, mióta Alíz legutóbb látta, kackiás bajsza megöszült, sűrű, fekete haja szinte teljesen kihullott, de játszani még mindig olyan szépen játszott, mint fiatalkorában. Talán még szebben is.

A muzsika a Damjanich utca sarkáról indult, átszaladt az úton, körbetáncolta a nyárfát, amely csodával határos módon sértetlenül vészelt át a háborút, bekúszott a törött ablakokon, lebucskázott a pincékbe, belopózott a fülekbe.

És abban a pillanatban életre kelt a város.

Először Francesca szép mama lépett ki a kapun egy vékony, fiatal lánnyal, akiben Alíz azonnal felismerte Dédit. Utánuk sorra jelentek meg a szomszédok: a suszter a földszintről, a zongoratanárnő a negyedikről, az állatorvos a másodikról. Mindenki eljött, bekötött fejfel, fölötött karral, fél lábon bicegve, vagy valakinek a vállára támaszkodva. Feljöttek a pincékből, és hunyorogva botorkáltak ki a fényre.

– Szabad egy táncra? – nyújtotta a kezét a szomszéd állatorvos egy szőke telefonközpontos lánynak, aki elpirult, és boldogan bólintott.

Azon a délutánon a Ligetben mulatott az egész város. Önfelédten táncoltak a gyerekek és a felnőttek, a pékek és a hivatalnokok, a grófkisasszonyok és a boltossegédek. Sőt, még a szobrok is életre keltek Pista hegedűjére: jöttek a királyok a Hősök teréről, a hét vezér lóháton, a kövér kis angyalok a Mária-templomból. Szárny nélkül, sisak nélkül, korona nélkül. Estefelé aztán megindultak a házak is. Az Andrássy úti paloták és a gangos bérházak, mind, akik megúszták bombatalálat nélkül. És aztán jöttek azok is, akik nem úszták meg. Jöttek sebesült falakkal és betört ablakokkal, leomlott kupolákkal és

gerendákba fúródott golyókkal, bekötött toronnyal, beragasztott szemmel, de boldogan, hogy megmaradtak, hogy élnek. Jött a betört fejű Szépművészeti, a fényét vesztett világító szökőkút, a Lánchíd magányos pillére, és hajnalig táncoltak mindannyian.

– Hol a kupolám? Nem látta valaki a kupolámat? – kérdezgetett mindenkit a Közlekedési Múzeum.

– Örüljön, hogy maga csak a kalapját hagyta el! – jegyezte meg a hídpillér. – Nekem a hidam nincs meg.

Sokan voltak, akiket megharapott a háború, sok volt a gyógyítani való szív, kéz, láb, háztető, erkély, ablak. Ha nincs ez a táncmulatság, minden bizonynal lassabb lett volna a gyógyulás.

– Te miért nem táncoltál? – kérdezte Alíz, és a fiatal lányra mutatott, aki magányosan ült a nyárfa alatt.

– Dédapádat vártam – felelte Dédi. – Hiszen megígérte, hogy elvisz a bálba.

Ekkor motorzúgás hangzott fel a Damjanich utcán. A fiatal lány azonnal felpattant és integetni kezdett. A sofőr lefékezett, a mögötte ülő fiatalember meg szállt a motorról és levette a sisakját. Magas és sovány volt, a haja pedig olyan fehér, mint a hó. Alíz csodálkozva nézte.

– Dédpapa megöregedett a háborúban?

– Dehogyan öregedett meg, alig múlt huszonöt éves.

– De akkor miért fehér a haja?

Dédi nem válaszolt azonnal. Hosszan nézte a fehér hajú, sovány fiút és a fiatal lányt, aki ő volt valamikor. Nem szóltak semmit, csak összekapaszkodva álltak a nyárfa alatt, a hajnali fényben.

Aztán Dédi megköszönte a torkát.

– Ez egy hosszú történet, és nem is lehet tudni, egyáltalán igaz-e – mondta. – Állítólag amikor már hónapok óta jöttek hazafelé a háborúból, a cimborája szerzett egy motorkerékpárt. Szegény dédapád mindig is rettegett a sebességtől, jogosítványa se volt, a körhintára se ült fel soha. Illetve egyszer mégis felült május elsején, amikor nagyanyád kicsi volt, aztán olyan rosszul

lett, hogy nekem kellett leállítanom a menetet. Tiszta zöld volt a feje, amikor szálltak. Na, de elkalandoztam. Hol tartottam? Tudom már, a motor-kerékpárnál. Szóval a háború végén dédapád annyira sietett haza, hogy azt mondta a cimborájának, száguldjon, ahogy csak bír, a rettegése dacára. Nyilván meg volt ijedve, mert megmondtam neki, hogy én már eleget vártam rá gyerekkorom óta, és ha nem jön haza nekem mihamarabb, akkor megnézheti magát. Ő meg megígérte, hogy jön. Hét nap, hét éjjel száguldottak, hegyen át, völgyön át, dédapád majd elájult minden kanyarban, de nem engedte, hogy a cimborája lassítson. Aztán amikor szállt a motorról, olyan hófehér volt a haja, mint egy öregembernek.

– Akkor végül is érted őszült meg – jegyezte meg Alíz.

– De legalább nem miattam! – nevetett Dédi.

– Jó, hogy megvártad.

– Persze hogy megvártam, hiszen megígértem neki.

Alíz nagyot sóhajtott.

– Jó neked, hogy ilyen türelmes vagy.

– Inkább önfejű – mosolyodott el Dédi. – Dédapád legalábbis mindig ezt mondta. Na, nem mintha ő nem lett volna olyan makacs, mint az öszvér. Ha egyszer a fejébe vett valamit, ahhoz tűzön-vízen át tartotta magát. Különben biztos nem tudott volna hazajönni.

– Ezt a makacs öszvért rám is szokták mondani – morfondírozott Alíz.

– Látod, akkor ezt tőlünk örökölted – bólintott Dédi.

Felkelt a nap, elhallgatott a hegedű. A szobrok visszamásztak talapzataikra, a házak visszatértek az utcákba, az emberek a házakba.

Dédi még egyszer végigsimította az 1945-ös év keskeny, sötét évgyűrűjén, aztán rátámaszkodott a botjára, és Alízzal együtt elindult haza.

Bálna a Városligetben

A következő évben járvány tört ki, és bezárt a világ. Bezártak a boltok, az uszodák, a színházak. Még iskolába se lehetett menni, ami Alíznek kezdetben nagyon is a kedvére volt, de két hónap múlva már egy matektémazárónak is örült volna, csak történjen végre valami. Dédi se bírta elviselni a lakásban ücsörgést és folyton veszekedett nagyival, aki még sétálni sem akarta elengedni.

– Csak leugrunk a gyerekekkel ide, a Liget sarkára – alkudozott Dédi. – Fél óra, és itthon vagyunk.

Nagyi aggodalmasan csóválta a fejét, de tudta, hogy ha Dédi és Alíz a fejébe vesz valamit, senki sem képes őket eltántorítani.

A nyárfatönk körül már nyíltak a pitypangok és a százszorszépek. A járvány idejére az építkezés is leállt, aludtak a munkagépek, borostyán kúszott

fel az összefirkált deszkapalánkra. Dédi az évgyűrűk fölé hajolt, és Alízra kacsintott.

– Na, hova menjünk?

– Csak ide a Ligetbe lehet? Nem mehetnénk inkább a tengerhez?

– Ez, kérlek, egy időörvény, nem holmi repülőgép – húzta fel az orrát Dédi.

– Jó, csak annyira unom már, hogy be vagyunk zárva – panaszkodott Alíz. – Sehova se lehet menni, semmit se szabad csinálni...

– Akkor képzeld el azt az időt, amikor az egész ország be volt zárva! És nem pár hónapra, hanem hosszú évtizedekre. Például nem lehetett csak úgy elutazni a tengerhez, mert zárva voltak a határok. Mintha egy nagy, szürke kalitkában éltünk volna.

– És mi lett volna, ha megszöktök? – vetette fel Alíz.

– Akkor soha többé nem jöhettünk volna vissza. Soha többé nem láthattuk volna a barátainkat. És ha elkapnak szökés közben, börtönbe zártak volna.

Dédi arca elkomorult. Eszébe jutottak azok, akik megszöktek a kalitkából. Az egyre ritkuló képeslapok Bécsből, Argentínából, Ausztráliából. A gondosan leolvasztott bélyegek a kádban, a halványra koptatott régi földgömb.

– A kislánnyal minden este megpörgettük a földgömböt, és azt játszottuk, hogy meglátogatunk valakit a világ másik végén. Elképzeltük, milyen lehet ott az időjárás, milyen a zene, milyenek az emberek.

– A kislánnyal? Mármint nagyival? – ámult Alíz.

– Tudom, hogy nehéz elhinni, de valamikor nagy is volt kislány – mosolygott Dédi.

Nagyi volt a legfelnőttebb felnőtt, akit Alíz ismert. Rengeteget dolgozott és az égvilágon mindenre figyelt. Ő volt a családban az egyetlen, aki el tudta magyarázni a matekleckét, észben tartotta Dédi gyógyszereit, nagypapa vérnyomását, anya kiállításait és apa határidőit. Szerette, ha szépen van megterítve az asztal, ha párhuzamosan állnak a szőnyegrojtok, tökéletes kakaós kalácsot süített, és mindent tudott a tőzsdéről meg az árfolyamokról.

– Már gyerekkorában is érdekelték a számok – mesélte Dédi. – De leginkább világutazó akart lenni. Vagy kalóz. Főleg azután, hogy találkozott a Ligetben a bálnával.

Alíznak nem volt ideje visszakérdezni, hogy mit keresett a Ligetben egy bálna. Már lebbent is a haja, már fordult is a világ.

Amikor körülnézett, mindent vastag hótakaró borított. A nyárfa egyik ágán fázós cinege ugrált. Dédi elővett a zsebéből egypár szem napraforgómagot, és kiszórta a hóra.

–Tányérca – mondta Dédi.

– Micsoda?

– Így hívtuk gyerekkoromban a napraforgót.

A cinege azonnal odaröppent, felcsippentette a magot, majd eltűnt a szürkületben.

A troli megállójában henger alakú hirdetőoszlop állt, rajta frissen felragasztott plakát: *Góliát, az óriásbálna. A világ legnagyobb emlősállata 1961. XII. 20-tól Budapesten.*

Az Ajtósi Dürer sor sarkán kisebb tömeg verődött össze. A kalapos férfiak és nagykabátos nők, a babakocsival manőverező fiatalasszonyok, a zord házmesterek és iskolatáskás gyerekek egy hatalmas teherautót álltak körbe, amelyen ott feküdt a bálna.

– Anyuka, tudtad, hogy a teljes súlya 68 200 kiló? És hogy a hossza 22 méter? És tudod, hány kiló a szíve? 450! Ha az egész családnk ráállna egy mérlegre, akkor sem lennénk olyan nehezek, mint a bálna szíve!

Amikor Alíz meghallotta a kislány hangját, azonnal tudta, hogy csakis nagyi lehet az. Az egyik szemüveglencséje le volt ragasztva, két hosszú, barna copfja kilógott a kötött sapka alól, vállán hatalmas iskolatáska lógott.

– Minden áldott nap meg kellett néznünk a bálnát – emlékezett vissza Dédi. – Három héten keresztül, egészen január közepéig. Nagyanyád néha

órákon át ácsorgott előtte a hidegben, miközben én megjártam a halast, a hentest, a csemegét. Ők meg addig beszélgettek egymással.

A copfos kislány, aki nagy volt valamikor, egészen közel húzódott a bálnához, és lopva megérintette.

– Szervusz, bálna! – suttogta.

– Szervusz, kislány! – köszönt a bálna bálnahangon.

– Mesélj az óceánról! – kérte a kislány.

A bálna összehúzta a szemét.

– De hát már hetek óta arról mesélek. Nem unod?

– Nem.

– Akkor jó – mosolygott a bálna, aki semmit sem szeretett annyira, mint az óceánról mesélni. Mindennap türelmetlenül várta, hogy vége legyen az iskolának, és a kislány meglátogassa, ő pedig mindent elmondjon neki az északi-sarki jégtáblákról, a lakatlan szigetekről, az elsüllyedt kalózhajókról, a végtelen vízről és a végtelen égről.

– Az óceán elképzelhetetlenül nagy és elképzelhetetlenül mély – mesélte. – Ha kitartóan úszol lefelé, akkor először a medúzák tűnnek el, aztán a színes kis halak, végül pedig eljutsz oda, ahol már nem hatol át a vízen a fény. Csak a lámpáshalak világítanak a sötétben, és olyan sűrű a csönd, hogy szinte megsüketülsz tőle.

– Mint a világűrben – jegyezte meg a kislány.

A bálna helyeslően hunyorított.

– Amikor kicsi voltam, az anyám énekelt egy öreg bálnáról, akinek már senkije sem maradt, ezért szomorúságában leereszkedett a mélységes mélybe. Elhagyta a medúzákat, a halakat, a delfineket, és csak süllyedt, süllyedt lefelé, mert nehéz volt a szíve.

– Pontosan 450 kiló! – jegyezte meg a kislány.

– Pontosan – hagyta rá a bálna. – Amikor leért az örök sötétségbe, és elfogyott a tüdejéből a levegő, azt hitte, ez a halál. De aztán megpillantotta az apró fényeket.

– A lámpáshalak világítottak? – kérdezte a kislány.

– Az öreg bálna is ezt gondolta, de tévedett. Nem lámpáshalak voltak, hanem csillagok.

– Az óceánban?

– Vagy a világűrben. Ki tudja? Az mindenesetre biztos, hogy az öreg bálna többé nem érezte magát egyedül. Ott ragyogott körülötte minden valaha élt bálna csillaga. Persze az is lehet, hogy az egészet csak anyám találta ki.

A kislány megsimogatta a bálnát.

– Te nagyon egyedül érzed magad, igaz?

– Mit tagadjam, szűk ez a hely, és messze vannak az enyéim. De az jó, hogy láthatom a csillagokat. Hátha mégis igaz valami abból a meséből.

– Ha megnövök, világutazó leszek. Vagy kalóz – húzta ki magát a kislány. – Akkor talán újra találkozunk majd.

– Meg fogsz ismerni? – kérdezte a bálna.

– Sosem felejtelek el.

Aznap éjjel különösen tiszta volt az ég, még a városból is látni lehetett a csillagokat. A kislány a Damjanich utcai erkélyen állt, és a végtelent fürkészte.

– Képzeld, anyuka, a matematikában is van végtelen. Egy olyan szám, ami elképzelhetetlenül, határtalanul, mérhetetlenül nagy.

– És hol van ez a mérhetetlenül nagy szám?

– Most épp a fejemben, mert arra gondolok.

Az anyuka szorosan magához ölelte a kislányt. Mondani akart valamit a szabadságról, de nem találta a megfelelő szavakat. A kislány mégis értette.

– Anyuka, szerinted eljutunk mi valamikor az óceánhoz? – kérdezte halkan.

– El hát. Egy kalóz nem élhet örökre kalitkában. Az rettenetesen igazságtalan lenne.

Másnap reggelre eltűnt a bálna a Ligetből. Volt, aki azt mondta, hogy továbbutazott vidékre, de Dédi és nagy tudta, hogy egészen másképp történt.

A hely, ahol élünk

Anya már napok óta festett. Kipakolta a konyhaasztalra a ceruzákat, akrilfestékeket, pasztellkrétákat, és reggeltől estig lázasan dolgozott egy képeskönyvön, ami a Ligetről fog szólni. Alíz tudta, hogy ilyenkor nem nagyon érdemes beszélni hozzá, mert se nem hall, se nem lát, és ha kérdeznek tőle valamit, egész másra válaszol.

– Hol az úszócuccom?

– Ott van a hűtőben, az uzsonnásdobozban.

– Ehetek csokit fogmosás után? Ihatok nagypapa pálinkájából? Tetováltathatok sárkányt a fenekemre?

– Persze, csak vegyél fel sapkát!

Anya igazán nagyon igyekezett, de egyszerre csak egy dologra tudott figyelni. Alíz és Dédi majd megpukkadt a nevetéstől.

– Jól van, nevéssetek csak! – húzta fel a szemöldökét anya. – Csak aztán nehogy vihar legyen a vége!

– Milyen vihar? – kapta fel a fejét Alíz.

Anya titokzatosan elmosolyodott.

– Menjetek le a fához, és nézzétek meg! A dátum 1988. május 1.

Alíz már futott is, Dédi alig tudta tartani vele a lépést. Anya még utánuk nézett a körfolyosón, majd elégedetten sóhajtott, behunyta a szemét, és néhány pillanatig elmélyülten élvezte a csendet.

A nyárfatönkön ezúttal minden mozgott: összeragadt bodobácsok szaladgáltak az évgyűrűkön, egy zöldhátú rózsabogár egy káposztalepkének tette a szépet, hangyák meneteltek szigorú, katonás rendben.

– Lám, az élet végül mindig visszatér – mondta Dédi, inkább csak magának.

Alíz végigsimított az évgyűrűkön, kiszámolta az évet és becsukta a szemét.

1988 májusában már hatalmas volt a nyárfa. Az időörvény keltette szélben úgy kavargott körülötte a szosz, mint a hó. Ahogy csillapodott a forgás, a pihék lassan megállapodtak Dédi eres kezén, színes kabátján, ősz haján.

– Úgy nézel ki, mint Holle anyó! – kuncogott Alíz.

– Anyó ám a tudod, ki... – morgott Dédi, aki pár hónapja múlt kilencvenkilenc éves. – Na, gyere, keressük meg anyádat!

Alíz körülnézett. A Dózsa György úton több száz ember vonult fel: piros nyakkendős gyerekek, zászlót lengető férfiak, egy tűzoltózenekar, egy néptáncsoport, világoskék, almazöld és drapp Trabantok. Valaki folyamatosan beszélt egy hangosbemondóba, de Alíz nem értette, mit mond. A Liget fái között családok sétáltak nyuszi léggömbökkel és nyakba vett gyerekekkel, a játszótéri gömbmászókán hosszú hajú, szakadt farmeres fiúk lógtak, az út menti bódékban vattacukrot, lángost és kakasos nyalókát lehetett kapni. Úgy tetszett, az egész város a Ligetben tölti a május elsejét.

– Hogy fogjuk megtalálni anyát a tömegben? – morfondírozott Alíz.

– Szerintem kövessük a jeleket! – javasolta Dédi, és ezüstgombos botjával a lába elé bökött.

Az aszfalton színes krétával rajzolt virág nyílt: sárga szirmú, kék levelű. Pár lépéssel arrébb egy lila tulipán, kicsit távolabb nefelejcs, kankalin, orgona. A virágok, levelek és indák úgy vezették Alízt, mint egy indián nyomolvasót. Guggolva követte a rajzokat a tömegben, a kitaposott bőrcipők, tépőzáras gyerekszandálok, kopogós körömcipők között. Végül két szőrös, nejlonharisnyás láb állította meg.

– Nem megmondtam, hogy tilos kimenni a vonalból?! – toppantott az egyik láb.

Alíz feltekintett. A láb barna szövetszoknyában és rózsaszín blúzban folytatódott, a hatalmasra tupírozott haj sötét árnyékot vetett a színes krétarajzokra.

Az aszfalton elsősforma lány térdelt. Nyakában kék kisdobosnyakkendő, arca, térde, tenyere, fehér blúza csupa színes krétafolt. Meg sem hallotta a harisnyás tanárnőt, csak rajzolt és rajzolt: keze alól virágok, madarak, állatok, fák ágán hintázó tündérek kanyarodtak elő. Alíz azonnal megismerte anyát.

– Nem hallod?! – kiabált a tanárnő. – Csak a fehér négyzetbe szabad rajzolni! És egyáltalán mi ez? Mi ez a kék fa? Meg ez a szárnyas mittudoménmi? Megmondtam, hogy az aszfaltrajzversenyen csak azt szabad rajzolni, ami az aszfaltrajzverseny témája! Mást rajzolni tilos!

Már annyira kiabált, hogy bíborlila volt a feje. Anya lassan felnézett.

– Bocsánat, Margit néni, mondani tetszett valamit?

– A hely, ahol élünk! – üvöltötte a tanárnő. – Azt kell lerajzolni! Mást rajzolni tilos!

– De hát én azt rajzolom... – magyarázta a lány. – Ez itt az öreg nyárfa a Liget sarkán. Ezek a rigók, cinegék, őszapók, akik ott fészkelnek, ezek a tündérek, akik az ágak között laknak, ez a titkos út az aranyesőbokor mögött, ez a képzeletbeli kutyám, ez a nagymamám az úszósapkájában, ez a nagymamám

nagypapája a hegedűjével, csak ő már meghalt sajnós, ez a közértés Terike néni, ez az anyukám bálnája, ez Gergőék színes tévéje, ez a Micsenka cica a szomszédból, ez meg én vagyok.

Ám a tanárnő ezt már nem várta meg. Nagy dérrrel-dúrral elcsattogott. Anya megvonta a vállát, és a nyárfa egyik ágára odarajzolta az egész Damjanich utcai házat, hadd örüljön a Tilos Margit néni. Épp a kancsal redőnyű, harmadik emeleti ablakoknál tartott, amikor váratlanul egy vödör víz zúdult az aszfaltra.

Tilos Margit letette a vödröt, és kárörvendő mosollyal nézte, ahogy a madarak, tündérek, nagymamák, tévék és hegedűk színes pacákká folynak össze.

Anya szeméből kibuggyantak a könnyek. Alíz azonnal odafutott hozzá, hogy megölelje, de anya nem érzékelte őt: az időörvény nem engedte, hogy múlt és jelen összetalálkozzon.

– Na ebből egy életre megtanulod, mit jelent az a szó, hogy tilos! – mondta Margit néni, és hátat fordított.

Anya nagyot nyelt, és megtörölte az orrát az inge ujjával. Aztán megkereste a kréták közül a legsötétebb sötétkéket, és satírozni kezdett. Nagy, vad köröket rajzolt, hogy szinte beletört a kréta, villámok cikáztak a keze nyomán.

Hirtelen egy kövér esőcsepp pottyant Alíz kezére. Aztán még egy. És még egy. Egy pillanat alatt beborult az ég, sötét viharfelhők gyülekeztek a Liget fölött, majd, mintha dézsából öntenék, szakadni kezdett az eső. Menekültek a felvonulók a zászlókkal, a vattacukorárusok a vattacukrokkal, a családok a nyuszis lufikkal. Tilos Margit kivágott orrú cipője futás közben beleakadt a nyárfa gyökerébe, és ő arccal előre beleesett a sárba. Alíz felkacagott. Anyát nézte, a krétafoltos, sötét szemű kislányt, aki diadalmasan állt az esőben, míg meg nem jelent a nagymamája egy nagy, régi esernyővel.

– Csak elszaladtam neked vattacukorért – lihegte Dédi, aki már akkor se volt nagyon fiatal. – Mi történt?

– Tilos Margitnak nem tetszett, amit rajzoltam – mondta anya. – León-tötte vízzel.

Dédi eleresztett egy cifra káromkodást, amelyben Tilos Margiton kívül az összes felmenője, az egész iskolarendszer meg úgy általában minden begyepesedett agyú felnőtt szerepelt.

– Tilos Margitnak fogalma sincs a művészetről.

Még mindig zuhogott az eső, ezért behúzódtak az esernyővel a nyárfa alá. Az utak kiürültek, az aszfaltrajzverseny képei, a fehér négyzetekbe szabályosan belerajzolt házak, kertek, Trabantok szivárványszínű kis patakokban csordogáltak a csatorna felé.

– Azért kár – suttogetta anya.

– Mi kár?

– Hogy nem tudtam befejezni a rajzot. Most meg lefolyik a csatornába.

Dédi leguggolt anya mellé az esernyővel. Kívülről most olyanok voltak, mintha egy hatalmas gomba alá húzódtak volna be.

– Tudod-e, hogy a csatorna hova vezet? – kérdezte Dédi.

– A Dunába?

– Pontosan. A Duna meg a Fekete-tengerbe, az meg a Földközi-tengerbe, az meg az Atlanti-óceánba.

Anya beleborzongott, akkorára nőtt a világ. Dédi pedig így folytatta:

– Az Atlanti-óceánban, pont a közepén, van egy sziget. Ezen a szigeten laknak mind a kivágott fák, a félbemaradt mesék, az esőtől elmosott rajzok. Egész nap ott ülnek a tengerparton, fagyaltot esznek és rablórömisznek.

Anya elmosolyodott. Elállt az eső, a sötétkék felhők mögül kibukkant a nap. Dédi összecsukta az esernyőt és elindultak hazafelé.

Alíz ma kivételesen nem várta meg Dédivel a liftet. Gyalog rohant fel a negyedikre, kettesével szedte a lépcsőfokokat. Amikor benyitott a konyhába, anya épp kimosta az ecsetből a sötétkéket. Alíz odarohant hozzá, és szorosan megölelte.

Amikor elmentek a munkagépek, mély csend lett a Ligetben.

Az összefirkált deszkapalánkok mögül új épületek bukkantak elő, csillogó ablakszemeikkel kíváncsian tekintettek körbe. Ez hát a Liget – mondták egymásnak üveg-nyelven, réz-nyelven, kő-nyelven – mostantól itt fogunk élni. A régi utak gyanakodva nézték az új épületeket. Minek jöttek ide, nem hívta őket senki – recsegték a repedések, morogták a kátyúk, dohogták a hepehupák. Hagyjátok, nem ők tehetnek róla! – csitította őket a tó. – Inkább örüljete a madaraknak!

Amikor elmentek a munkagépek, a madarak csapatostul tértek vissza a Liget fái közé. Ugrándozó feketerigók, aprócska őszapók, sapkás széncinegék. És a csendet máris füttyülés, trillázás, cserregés törte meg: a legszebb koncert, amit egy parkban képzelni lehet.

Dédi századik születésnapjára egy ligeti vendéglőben gyűlt össze a család. Nagyi tortát sütött, apa pohárköszöntőt mondott, nagypapa szakállas vicceket mesélt a távoli rokonoknak és régi barátoknak, akik ideutaztak Bécsből, Argentínából, Ausztráliából. És eljöttek a szomszédok is, ott nyüzsgött a fél kerület: mindenki fel akarta köszönteni Dédit a jeles napon. De a legszebb ajándék az volt, amikor Alíz elővette a gitárját, és elénekelte a dalt, amit Dédinek írt. A végtelenről szólt meg a körhintáról meg az évgyűről.

Mire beesteledett, elfogyott az összes torta, és a felnőttek belemerültek a maguk felnőttbeszélgetéseibe. Alíz leült egy árnyékos padra, és a gitárt pengette. Ekkor érezte meg, hogy nézi valaki.

– Abban a dalban, amit énekeltél... – kezdte Andor, egyik lábáról a másikra állva –, abban tényleg volt valami időörvény?

– Aha – vont vállat Alíz. Félvállról beszélt, könnyed hangon, mint aki egyáltalán nem erre a beszélgetésre vár évek óta. – Dédivel találtuk, még pár évvel ezelőtt. De nem mindenki tud utazni vele, és kell hozzá egy jó vezető.

Megmutathatom, ha akarod.

A projekt a Budapest 150 emlékév részeként,
a Pro Cultura Urbis Közalapítvány anyagi támogatásával
valósul meg.

ISBN 978-963-587-580-1

Megjelent a Pagony Kiadó gondozásában 2024-ben
1114 Budapest, Bartók Béla út 15/a
www.pagony.hu

Felelős kiadó: Demény Eszter és Ürögdi András
Felelős szerkesztő: Kovács Eszter
Szerkesztette: Győri Hanna
Műszaki vezető: Pais Andrea

Produkciós munkák: Wunderlich Production Kft.
Produkciós vezető: Mészáros Gabriella
Nyomás, kötés: Central Dabasi Nyomda Zrt.
Vezérigazgató: Balizs Attila
www.dabasinyomda.hu

olvasópéldány © Pagony Kiadó

olvasópéldány © Pagony Kiadó

olvasópéldány © Pagony Kiadó